

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽVALGYBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1861 28, 30, 37, 46, 50,
62, 63, 64, 64¹ STRAIPSNIŲ, PRIEDO PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 2
PRIEDU ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai.

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai Lietuvos Respublikos Seimas pritarė 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72, pabrėžiamas siekis testuoti žvalgybos ir kontržvalgybos pajėgumų (*žmogiškųjų išteklių* ir techninių priemonių), kurie leistų laiku ir tiksliai nustatyti ir įvertinti grėsmes, pavojus ir rizikos veiksnius nacionaliniam saugumui, plėtrą. Kvalifikuoti ir patirtį turintys žvalgybos pareigūnai yra vienas iš esminių pajėgumų, be kurio neįmanoma efektyviai įgyvendinti žvalgybos institucijoms keliamų uždavinių, susijusių su Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo stiprinimu.

Pažymėtina, kad žvalgybos pareigūnams keliami ypatingai aukšti reputacijos, asmeninių ir dalykinių savybių reikalavimai, jiems, palyginti su kitais statutiniais pareigūnais, taikomi patys griežčiausi draudimai ir apribojimai: žvalgybos pareigūnams ne tik draudžiama būti privataus ar viešojo juridinio asmens skiriamu (renkamu) valdymo organų nariu, tačiau netgi draudžiama būti juridinio asmens savininku, tikruoju nariu ar komanditoriumi, juridinio asmens steigėju, dalyviu, dirbti kituose juridiniuose asmenyse, taip pat draudžiama gauti kitą atlyginimą, jei tai nesusiję su žvalgybos institucijos interesais, draudžiama vykdyti ekonominę, ūkinę, komercinę arba individualią veiklą, gauti pajamų iš nekilnojamojo ir kilnojamojo turto, piniginių lėšų, vertybinių popierių, pajų, su jais susijusių sandorių (Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 40 straipsnio 1 dalis). Be to, žvalgybos pareigūnams yra taikomi ir kiti apribojimai, tokie kaip draudimas vyksti į tam tikras užsienio valstybes (Žvalgybos įstatymo 40 straipsnio 2 dalis), teisės į poilsį apribojimas nustatant, kad jų paros ir suminė savaitės tarnybos trukmė nėra apribota ir priklauso nuo tarnybos poreikių (Žvalgybos įstatymo 45 straipsnio 3 dalis), žvalgybos pareigūnų tarnybos pobūdis dėl žvalgybos institucijų veiklos specifikos neigiamai veikia jų sveikatą, asmeninį bei šeiminių gyvenimą. Kitiems Lietuvos Respublikos pareigūnams dauguma nurodytų apribojimų netaikomi. Tačiau nepaisant minėtų aplinkybių, šiuo metu žvalgybos pareigūnų gaunamas tarnybinis atlyginimas yra netgi mažesnis nei pareigūnų, tarnaujančių kitose institucijose, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyboje ar Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnyboje. Be to, būtina atkreipti dėmesį ir į praktikoje susidariusią situaciją, kai dėl ypatingai padidėjusio darbo krūvio, pavyzdžiui hibridinių grėsmių metu, žvalgybos pareigūnams tenka dirbti maksimaliu leistinu režimu (t. y. suteikiant tik 11 valandų nepertraukiamo paros poilsio ir 35 valandas nepertraukiamo savaitės poilsio), o Žvalgybos įstatymas nenumato galimybės už ypatingai padidėjusį darbo krūvį gauti papildomą apmokėjimą. Atkreiptinas dėmesys, jog kitos valstybės institucijos, tokios kaip Specialiųjų tyrimų tarnyba ir Vadovybės apsaugos tarnyba turi galimybę mokėti papildomus priedus ne tik už padidėjusį darbo krūvį, bet ir už viršvalandžius, darbą poilsio ar švenčių dienomis. Tokia situacija ilgainiui demotyvuoja žvalgybos pareigūnus bei skatina svarstyti apie tarnybą kitose valstybės institucijose, kuriose tarnybinio atlyginimo sistema atrodo teisingesnė.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą *inter alia* reiškia asmens teisę gauti tokį apmokėjimą už darbą, kuris būtų teisingas atsižvelgiant į jo atliekamo darbo pobūdį, darbo funkcijų sudėtingumą ir apimtį, tenkančią atsakomybę už tų funkcijų vykdymą, einamų pareigų ypatumus, asmens profesinį lygį, kvalifikaciją. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį valstybės ir savivaldybių politikams nustatytas apmokėjimo už darbą dydis atitiktų šių asmenų veiklos specifiką (Konstitucinio Teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutarimas Nr. KT16-N7/2019).

Statutinių pareigūnų tarnybos apmokėjimo tendencijos bei šalies ekonominė situacija sąlygoja būtinybę siekti, kad žvalgybos pareigūnų tarnybos apmokėjimas atitiktų teisingo apmokėjimo už darbą principą. Dėl gerėjančios šalies ekonominės situacijos, taip pat dėl didėjančio tarnybos apmokėjimo ir socialinių garantijų kitose statutinėse institucijose, mokamų atlyginimų privačiame sektoriuje, žvalgybos institucijos susiduria su problema prisitraukti kvalifikuotą personalą ir joms

tampa vis sunkiau išlikti patraukliomis darbo rinkoje. Profesionalų praradimas ir jų išėjimas į privatų sektorių ar į kitas institucijas tiesiogiai atsiliepia žvalgybos institucijų atliekamoms funkcijoms. Akivaizdu, kad valstybė turi reaguoti į šalyje vykstančius procesus bei atlikti atitinkamus veiksmus, kurie padėtų jos institucijoms dirbti efektyviai bei pasiekti joms iškeliamus tikslus.

Teikiama Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo Nr. VIII-1861 28, 30, 37, 46, 50, 62, 63, 64, 64¹ straipsnių pakeitimo, priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 2 priedu įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – sudaryti prielaidas prisitraukti ir išlaikyti aukštas kompetencijas turinčius motyvuotus žvalgybos pareigūnus, kurie efektyviai prisidėtų prie žvalgybos institucijų veiklos kintančių grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui kontekste.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymų projektų iniciatorius – Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Laurynas Kasčiūnas. Įstatymų projektai parengti bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijomis – Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentu ir Antruoju operatyvinių tarnybų departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Žvalgybos įstatymo 64 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad žvalgybos pareigūnų tarnybinį atlyginimą sudaro pareiginė alga, priedas už tarnybinį rangą ar kario laipsnį, priedas už tarnybos stažą ir priemoka už su ypatinga specifika susijusių funkcijų atlikimą. Žvalgybos pareigūnų pareiginės algos koeficientus ar jų intervalus nustato Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas. Jeigu Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatyme pareigybei yra nustatyti pareiginės algos koeficientų intervalai, konkretų pareiginės algos koeficientą pareigybei nustato žvalgybos institucijos vadovas, atsižvelgdamas į šiuos kriterijus: veiklos pobūdį, pavojingumą, sudėtingumą, reikalaujamą kompetenciją, įtaką institucijos sprendimų priėmimui ir atsakomybės lygį.

Pažymėtina tai, kad Žvalgybos įstatyme įtvirtinta tarnybos apmokėjimo sistema yra nelanksti, nes žvalgybos pareigūno pareiginę algą sieja tik su įstatyme įtvirtintu užimamos pareigybės pareiginės algos koeficientu, todėl žvalgybos institucijos vadovui nesuteikta galimybė atsižvelgti į realią žvalgybos pareigūno kompetenciją, tarnybinių pareigų vykdymo kokybę bei pasiektus rezultatus. Be to, Žvalgybos įstatymas netgi nesuteikia teisės žvalgybos pareigūnams mokėti jokių priedų ar priemokų už ypatingai padidėjusį darbo krūvį, už viršvalandžius, darbą poilsio ar švenčių dienomis.

Žvalgybos įstatymo 28 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad Antruojo operatyvinių tarnybų departamento didžiausią leistiną žvalgybos pareigūnų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių skaičių tvirtina krašto apsaugos ministras, o šio straipsnio 4 dalyje – nuostata, kad Valstybės saugumo departamento didžiausią leistiną žvalgybos pareigūnų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių skaičių nustato Seimo valdyba.

Žvalgybos įstatymo 30 straipsnyje nurodytas baigtinis žvalgybos pareigūnų pareigybių sąrašas.

Žvalgybos įstatymo 62 straipsnyje nėra nurodyta, kuris tarnybinis rangas yra žemiausias, o kuris yra aukščiausias.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymo projektą ir jo lydimųjų teisės aktų projektų paketą, kuris pateiktas svarstyti Seimui, Žvalgybos įstatyme siūlome įtvirtinti analogiškus žvalgybos pareigūnų tarnybos apmokėjimo principus kaip ir numatyti minėtuose valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų darbo apmokėjimo sistemos pertvarkos projektuose.

Žvalgybos įstatymo projektu siūloma numatyti, kad žvalgybos pareigūnų tarnybinį atlyginimą sudarytų pareiginė alga ir priemokos, t.y. Žvalgybos įstatymo projektu siūloma atsisakyti priedų už tarnybos stažą, kario laipsnį ir tarnybinį rangą. Taip pat siūloma numatyti galimybę mokėti priemokas už pavadavimą, kai raštu pavedama laikinai atlikti ir kito žvalgybos pareigūno funkcijas, už

papildomų užduočių atlikimą, kai dėl to viršijamas įprastas darbo krūvis, arba kai atliekamos pareigybės aprašyme nenumatytos funkcijos ir už įprastą darbo krūvį viršijančią veiklą, kai yra padidėjęs darbų mastas atliekant pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas. Atsižvelgiant į tai, kad siūloma atsisakyti priedų už kario laipsnį ir tarnybinį rangą, atitinkamai tikslinami 50 ir 64¹ straipsniai.

Žvalgybos institucijos vadovas nustatytų žvalgybos institucijos žvalgybos pareigūnų tarnybos apmokėjimo sistemą, kurioje būtų detalizuojami žvalgybos institucijos pareigybių sąraše esančių pareigybių pareiginės algos koeficiento, viršijančio šio įstatymo 2 priede nustatytą pareiginės algos koeficientą, dydžio nustatymo kriterijai (suteiktas tarnybinis rangas ar kario laipsnis, išsilavinimas, profesinio darbo patirtis, veiklos sudėtingumas, darbo krūvis, atsakomybės lygis, papildomų įgūdžių ar žinių, svarbių einamoms pareigoms, turėjimas, ir pan.) ir, atsižvelgiant į nurodytus kriterijus, nustatomi didžiausi pareiginės algos koeficientų dydžiai, konkrečiai pareigybei nustatyti pareiginės algos koeficientų intervalai, priemokų skyrimo tvarka ir dydžiai. Žvalgybos pareigūno pareiginės algos maksimalus koeficientas negalėtų viršyti žvalgybos institucijos vadovo pareiginės algos koeficiento dydžio, nustatyto šio įstatymo 2 priede.

Taip pat siūloma žvalgybos pareigūnų pareiginės algos apskaičiavimui taikyti naują pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio vienetą, kuris būtų susietas su Lietuvos statistikos departamento paskelbtu praėjusių metų (n–2) vidutiniu mėnesiniu (bruto) šalies darbo užmokesčiu (su individualiomis įmonėmis).

Kadangi siūloma atsisakyti priedo už tarnybos stažą, atitinkamai turi būti tikslinamas Žvalgybos įstatymo 46 straipsnis. Taip pat įtvirtinama nuostata, kad į žvalgybos pareigūno stažą Žvalgybos įstatymo 65 straipsnyje nustatytai atostogų trukmei nustatyti be tarnybos žvalgybos institucijoje, profesinėje karo tarnyboje ar tarnybos statutinėje valstybės tarnyboje stažo įskaitomas ir kitas stažas Lietuvos valstybei.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad vykdant valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų apmokėjimo sistemos reformą numatoma panaikinti nustatytą didžiausią leistiną valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, skaičių, taip įgalinant institucijų ir įstaigų vadovus nuspręsti, kiek ir kokių pareigybių reikia veiklai vykdyti ir iškeltiems tikslams pasiekti, siūloma pakeisti Žvalgybos įstatymo 28 straipsnį, išbraukiant nuostatas dėl Antrojo operatyvinių tarnybų departamento ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento didžiausio leistino žvalgybos pareigūnų ir darbuotojų pareigybių skaičių tvirtinimo atitinkamai krašto apsaugos ministro ar Seimo valdybos sprendimu, paliekant teisę įstaigų vadovams tvirtinti pareigybių skaičių ir pareigybių sąrašą.

Taip pat siūloma pakeisti Žvalgybos įstatymo 62 straipsnį, aiškiai nustatant kuris tarnybinis rangas yra žemiausias, o kuris aukščiausias.

Įstatymo projektu siūloma įtvirtinti patarėjo pareigybę. Ši pareigybė leistų spręsti praktines personalo administravimo problemas. Viena iš jų susijusi su galimybe užtikrinti lygiavertės pareigas žvalgybos pareigūnams, pasibaigus jų perkėlimo į kitas institucijas laikotarpiui. Žvalgybos įstatymas numato teisę perkelti žvalgybos pareigūnus į kitas institucijas tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Tačiau pasibaigus perkėlimo laikotarpiui, žvalgybos institucijos susiduria su problema, kad vadovaujamas pareigas užėmusiam žvalgybos pareigūnui nėra laisvų lygiaverčių pareigų. Todėl didelę patirtį turintys bei ypatingai kvalifikuoti pareigūnai pasibaigus perkėlimo į kitą instituciją laikotarpiui skiriami į žemesnes pareigas. Tokiu būdu neišnaudojamas šių pareigūnų potencialas bei įgyta patirtis. Patarėjo pareigybė leistų spręsti šią problemą bei sudarytų galimybę efektyviam personalo administravimui. Atitinkamai tikslinami Žvalgybos įstatymo 30 ir 63 straipsniai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo projekto pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Priėmus Įstatymo projektą, būtų sudarytos papildomos prielaidos pritraukti naujus žvalgybos pareigūnus ar išlaikyti tarnaujančius.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymo projektas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo projekto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo projektas verslo sąlygoms ir jo plėtrai poveikio neturės.

8. Įstatymo projekto inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant į teisinę sistemą inkorporuoti įstatymo projekto nuostatas, kitų teisės aktų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu įstatymo projektui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti.

Žvalgybos institucijų vadovai turėtų patvirtinti žvalgybos institucijos žvalgybos pareigūnų tarnybos apmokėjimo sistemas.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks projektui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymo projekto tikslams pasiekti Valstybės saugumo departamentui bus reikalingos papildomos lėšos iš valstybės biudžeto – 2023 m. papildomų lėšų nereikės, 2024 m. papildomai reikės apie 5,6 mln. eurų, 2025 m. ir 2026 m. papildomų lėšų poreikis, lyginant su 2024 m., nenumatomas. Antrajam operatyvinių tarnybų departamentui prie Krašto apsaugos ministerijos Įstatymo projekto įgyvendinimui 2023 m. papildomų lėšų nereikės, 2024 m. papildomai reikės apie 4,2 mln. eurų, 2025 m. ir 2026 m. papildomas lėšų poreikis, lyginant su 2024 m. nenumatomas ir planuojama, kad šios lėšos bus skiriamos iš krašto apsaugos sistemai skirtų asignavimų.

13. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

„Tarnybos apmokėjimo sistema“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Nėra.

Teikia

Seimo nariai: